

5. Констанкевич І. Українська проза першої половини ХХ століття: автобіографічний дискурс : / Ірина Констанкевич. – Луцьк : Вежа-Друк, 2014. – 420 с.
6. Лепкий Б. Казка мого життя. Крегулець. До Зарваниці. Бережани / Богдан Лепкий. – Івано-Франківськ : Обласна друкарня, 1998. – 254 с.
7. Лепкий Б. Твори: У 2 т. [Автор передмови Ф.Погребенник] / Богдан Лепкий. – К. : Наукова думка, 1997. – Т. 1. – 845 с.
8. Матеріали Міжнародної наукової конференції «Богдан Лепкий у полікультурному дискурсі України, Європи та Америки» // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка : Серія «Літературознавство». – Тернопіль : ТНПУ, 2012. – Вип. 36. – 331 с.
9. Тихолоз Н. Казкотворчість Івана Франка (генеалогічні аспекти) / Наталя Тихолоз. – Львів : Львівське відділення Інституту л-ри ім. Т. Г. Шевченка, 2005. – 314 с.
10. Тамарченко Н. Поэтика : словарь актуальных терминов и понятий. – М. : Изд-во Кулагиной – Intrada, 2008. – 357 с.

УДК: 821.161.2

ББК: 83.3 (0)5(2=Укр)

**Андрій Печарський,**  
д-р філол. наук, проф. (м. Львів)

### **Етнопсихологічний аспект творчості Богдана Лепкого**

*Стаття присвячена етнопсихологічній проблемі творчості Богдана Лепкого та особливостям психодинаміки орієнтаційної метафори в його художніх текстах. Матеріалом для дослідження стали психологічні моделі поведінки персонажів у творах письменника. Методологічний інструментарій охоплює здобутки психоаналітичного підходу в сфері етнопсихології та літературознавства, зокрема інтерпретації Е.-Г. Еріксона, К.-Г. Юнга, Дж. Лакоффі та ін.*

**Ключові слова:** *етнопсихологічний аспект, проєктивна ідентифікація, перенесення, орієнтаційна метафора, літературні угруповання.*

*Andriy Pecharskyu. Ethnopsychological aspect of Bohdan Lepkyu's creative work*

*The article is dedicated to the problem of ethnopsychological aspect of writer and specialities of psychodynamic of orientation metaphor in creation of Bohdan Lepkyu. The materials for researching are psychological models of behaviour of haracters in the creative work. The methodological tools involve the achievements of the psychoanalytical approach in the sfare of ethnopsychological and literary criticism, in particular interpretations of of Freud, Yung, Lacan, Horni and others.*

**Key words:** *Ethnopsychological aspect, projective identification, orientation metaphor, figurative meaning, literary groups.*

**Постановка наукової проблеми та її значення.** З погляду етнопсихології постать і творча діяльність Б. Лепкого свідчить про одну із складових частин української вдачі – індивідуалізм, волелюбність, любов „до ближнього” та сильна акцентація на родинному сімейному вогнищі, що проявляється в сугестивній ностальгічній ліриці поета. Відтак постає проблема нашого складного парадоксального феномену історичного державобудування, яку неодноразово піднімав письменник у своїй публіцистиці та художній творчості. Етнопсихологічний дискурс лепкознавства повинен визначатися не нав’язаними нам сталими стереотипами, „комплексами меншовартості” і т.п., а передусім історичними, соціальними зв’язками крізь призму культурологічного та державотворчого національного самоствердження української нації.

**Виклад основного матеріалу й обґрунтування структурних результатів дослідження.** Творчість Б. Лепкого як письменника, художника, науковця, громадсько-культурного діяча має загальну чинність. Вона виходить із тих нетрів творчого духа, де починається справжнє життя митця, яке в особистому психічному світі переживає прадавнє світовідчуття свого народу. Образ України стає „епіцентром” думки і почуттів Б. Лепкого.

Будучи майстром сугестивної лірики, „малюнків пережитого” він у своїх ностальгічних настроях якнайповніше втілював голос і душу рідного народу: „*Чуєш, брате мій, / Товаришу мій, / Відлітають сірим шнуром / Журавлі у вирій. / Кличуть: кру-кру-кру, / На чужині умру, / Заки море перелечу, / Крилоньки зітру...*” Ці поетичні рядки Лепкого більш відомі як українська стрілецька пісня, серцем зігріта в історичній народній пам’яті.

„Він любив нашого селянина не як засіб для досягнення тої чи іншої політичної мети, але як живого представника і носія нашої національної традиції, кровно й расово зв’язаного із землею, гордого господаря, мудрого й чесного, здорового й характерного консерватиста, який ніколи України не зрадить, бо сам є живою Україною. Всюди там, де творилося діло, де мова йшла про працю, а не про пусте слово, де була ідея, а не інтерес, де родилося щось живе, чесне, гарне, тривке й на велику міру – Лепкий відгукувався щирим і цілим серцем та вірно видержував на позиції до кінця” [Лисяк 1943: 45-46]. Такий поставав Б. Лепкий у тогочасній думці галицької громадськості.

Можна погодитися із думкою К.-Г. Юнга, що „згідно з основним філогенетичним законом, психічна структура так само, як і аналогічна, мусить нести на собі відзнаки розвитку попередніх поколінь предків” [Юнг 1996: 101-102].

Подібно до того, як у суспільстві в кожній особі домінують риси якоїсь однієї етнічної групи, так і в літературі, у конкретних художніх творах образи-символи, підпорядковуючись законам національного мистецтва, органічно зростають із поетичним світом митця. І потім: вони істотно служать засобом осмислення того чи іншого поняття, узгоджуються із системою цінностей, які реально існують і глибоко вкорінилися в культурі певного народу.

Відомий німецький психоаналітик Е.-Г. Еріксон, вивчаючи життя різних племен і народностей, доходив висновку, що саме звичаям, ритуалам, традиціям і фольклору належить особлива роль у „культурних механізмах виживання”, серед яких він виокремлює процес ідентифікації

(ідентичності). Ученим була запропонована „епігенетична теорія” (кн. „Дитинство і суспільство” (1950) – концепція розвитку людини, яка містить вісім етапів. Як зауважував Е.-К. Адамс, „ці етапи охоплюють увесь життєвий цикл і наочно демонструють розвиток особистості аж до старечої зрілості” [Адамс 2002: 3, 182].

У загальних рисах під „его-ідентичністю”, як психосоціального феномену, розумілося почуття знайдення адекватності й стабільного опанування індивідуума свого „Я” незалежно від зовнішніх факторів. За Е.-Г. Еріксоном досягнення „его-ідентичності” є основною метою формування особистості. Людина локалізує протягом життя соціальні цінності в своє „Его”, усвідомлюючи власну повноцінність.

Схоплені у своїй суті твердження не раз віддаювалися величчю життєвої творчості Б. Лепкого. І не тому, що саме патріотизм, ідея української нації в її релігійно-духовній, державотворчій самореалізації були цитаделлю духа усього творчого шляху письменника, а в його таємничому мовчанні слів, де поставала вистраждана і тиха любов до рідної землі.

Священник О. Мень, який був загадково вбитий своїми ж російськими земляками, писав: „Відкинутий і зраджений людьми Бог страждає. Ось неосягнена таємниця, яка відкрилась пророку Осії. Це страждання – біль неподіленої любові, воно свідчить про священний обов’язок, який єднає творіння та Творця. Ми потрібні Йому! Чи не диво це? Чи спроможні ми збагнути цю думку? „Божество не страждає, страждання є ознакою недосконалості”, – кажуть у сум’ятті філософи. Ні, відповідає їм пророк, є Божественне страждання. Бог страждає через нашу недосконалість” [Мень 1992: 5, 67].

Резонансними думкам авторитетному протонерею, хоч і віддаленими в часі, може служити той історичний факт, коли з приводу арешту митрополита Української Греко-Католицької Церкви А. Шептицького на прохання громадськості Б. Лепкий написав поему „В храмі св. Юра”

(1914). Епіграфом до свого ліричного твору письменник обрав слова апостола Івана, написані староукраїнською мовою „Больше сея любви никто же имеет, да кто душу свою положит за други своя” (Іоан XV.13). А головний персонаж поеми – А. Первозванний, який містично постає із кам'яних плит храму і закликає свій народ до боротьби за свободу: *„Зруйновані наші оселі! / Сплюндровані святі приюти! / До чаш налито нам отрути, / А ворог напрасний і злий / Став над душею й кличе: „Пий! / Напийся нашої отрути, / Щоб легше було позабути / Свій безталанний рідний край, / І рідну мову, і звичай, / І віру предків!... / І Лучче в славі нам умерти, / Ніж славу прадідну затерти”*...[Лепкий 1991: 1, 230-231].

Б. Лепкий по-своєму метаморфізував певні історіософічні концепції Д. Донцова, В. Липинського. Пророчески відчуваючи майбутні події, він спонукав сучасників повернутись до вічних цінностей, знайти стрижень свого духа: *„Забудьте торг життя на мить.../ Глядім в легенду золоту, / Що йде до нас з просторів, / Й побудьмо з неї силу ту, / Що горе перетворить”* [Лепкий 1991: 1, 325-326].

Смутні здогади в авторській історичній свідомості, що найглибшою ознакою української вдачі є рабська покірливість, проблема зради і слабкий вольовий характер в державотворчих починаннях, спонукав його до закликів боротьби, надії й сподівання в краще майбутнє свого народу. Йому часто доводилось вибирати в своїй творчості між художньо-естетичною цінністю твору й національно-політичною. Здебільшого в Б. Лепкого переважав дух патріотизму, якась незбагненна майже містична відповідальність перед своєю епохою і часом. Ця етнопсихологічна парадигма „єго-ідентичності” митця робила його сучасним письменником, кореспондентом своєї доби, що віддаювалася глибокою повагою і популярністю серед народу.

Достатньо згадати ліричний шедевр „Журавлі” („Видиш, брате мій...” (1910) Б. Лепкого, яка пізніше стала стрілецькою піснею. Вірш покладений на музику у 1914 році рідним братом письменника Л. Лепким, що виконувалась як

похоронний марш над загиблими воїнами Українських Січових Стрільців.

Такі поезії Б. Лепкого як „Ой у лузі червона калина”, „Ой та зажурились стрільці січовії”, „Отсе тая червона калина”, „Пиймо цю чарку” покладені на музику й стали улюбленими народними піснями.

Для письменника ідея української нації була цитаделлю духа усієї його творчості. Так після перемоги Українських Січових Стрільців у бою на Маківці в травні 1915 р. він у зверненні „До Січових Стрільців” писав: „Ви билися й гинули без зайвого шуму і лишнього ефекту, як на борців пристало. Честь Вам за це!... Ви цілому світові дали доказ, що там, де рішається доля культури, Україна не стоїть з заложеними руками, що в боротьбі за визвіл народів є вона не видцем постороннім, а союзником вірним...” [Лепкий: 1915, 4].

Але, як слушно зауважував Р. Горак, „найбільшим досягненням був вихід у Відні 1916 року його [Б. Лепкого.- А.П.] збірки „Тим, що полягли”. Це був могутній реквієм полеглим за волю України січовим стрільцям, який у нашій літературі не має собі рівних” [Горак: 2002, 53-54].

Здається, все ясно і просто, все народжується і вмирає. Проте Б. Лепкий не хотів миритися з таким державотворчим жеребом долі українського народу. І після втрати незалежності України він не впав у відчай, а, навпаки, продовжував закликати свій народ до нових звершень („Хоч зламані списи...”, „Не трать надії!”, „В побіду вір”, „Не кидай плуга сере ниви” та ін.).

Проповідуючи „волюнтаризм”, Б. Лепкий указував й на українську етнопсихологічну проблему співвідношення волі, розуму і почуття – трьох основних категорій, що впливають із поняття індивідуальності людини, її психічних процесів у практичній діяльності, а відтак принципу спільності й ідейності в суспільному державотворчому житті нації.

Після закінчення гімназії Б. Лепкий вступив до. Згодом навчався у Львівському університеті (1892-1895 рр.), студював українську літературу та історію України. Його

вчителями були такі відомі вчені, як О. Огоновський, І. Шараневич та М. Грушевський.

На студентські роки припадає активна літературна діяльність Богдана Лепкого. Його поезії, оповідання і переклади починають усе частіше з'являтися на шпальтах таких періодичних видань як „Діло”, „Буковина”, „Ватра” та ін.

Після здобуття освіти у Віденській Академії мистецтв й Львівському університеті (1892-1895 рр.) Б. Лепкий викладає у Бережанах українську та німецьку мови та літератури, а з 1899 р. – лектор Ягеллонського університету (Краків).

Він активно бере участь у громадському й культурному житті Кракова, не залишаючись осторонь політичних дискусій, що виникли між християнами-супільниками та націонал-демократами. Підтримує дружні стосунки з польськими письменниками С. Виспянським, В. Орканом, К. Тетмайером, цікавиться діяльністю учасників літературної організації „Молода Польща”. У цей час одна за одною виходять його збірки оповідань „З села” (1898), „Щаслива година” (1901), „В глухих куті” (1903), „На чужині” (1904) та ін.

У середовищі учасників львівського літературного угруповання „Молода Муза”, до якої Богдан Лепкий теж належав, його називали професором, хоча був майже ровесником своїх колег по перу. Появляються ліричні полотна поета (поема „Буря”, цикли „Листки Катрусі”, „В лазареті” та ін.). Поезія Б. Лепкого належить до перших проявів модернізму в українській літературі.

Б. Лепкий належав до кола прогресивних діячів української культури. Він багато зробив для популяризації рідної літератури, видаючи книги Т. Шевченка, І. Франка, Ю. Федьковича, М. Коцюбинського польською та німецькою мовами. У царині перекладацької діяльності письменника із зарубіжної літератури на українську вагоме значення мають кращі зразки творів класиків світової літератури – Г. Гайне, Шеллі, М. Конопніцької, В. Короленка та ін.

Прозу Б. Лепкого не дарма називали ліричною. Уся художня її краса постає насамперед не у формі, а в змісті, для

якого альфою і омегою є експресія. Ця збіжність з'ясовує і те, що авторовий вибуялий суб'єктивізм не втримується у межах реальної дійсності, а замикається в колі чисто мистецьких психологічних вражень. Це виявляється в настроєвості, ідилії, наскрізним ліричним сюжетом оповіді в повістях „Веселка над пустирем”, „Зірка”, „Під тихий вечір” та оповіданнях і нарисах „Жінка з квіткою”, „В глухій куті”, „Allegro patetico”, „Перша зірка” та ін.

Можна прослідкувати „історію” розуміння художньої творчості письменника, що має різний статус у міркуваннях літературознавців. Але так чи інакше ми завжди ідентифікуємо себе із героями, їх долею, переживаємо за них. Читач може сприймати чи не сприймати певний стиль, художньо-естетичний клас письменника, захоплюватися його помислами, актуалізувати свої відчуття, систему цінностей, але, відтворюючи на свій лад текст, він є водночас митцем і творцем. Цей двоякий зв'язок між адресатом і адресантом наштовхує на думку про універсалізм, абсолютність, що передбачає уже дуалістичне розуміння невидимої інстанції.

Професор М. Ткачук слушно зауважував, що „головна властивість тексту новел Лепкого – її прозорість. Тобто націленість на референтний простір, явна перевага номінативного змісту над комунікативним” [Ткачук 2005: 110].

У письменницькій спадщині Б. Лепкого вагоме місце посідає історична проза, представлена, як малими формами („Каяла”, „Вадим”, „Сотниківна”, „Крутіж”), так і великими, особливо, – монументальною трилогією про гетьмана І. Мазепу. Саме завдяки цьому роману („Мотря” (I, II, 1926), „Не вбивай” (III, 1926), „Батурич” (IV, 1927), „Полтава” (V, VI, 1928-1929), „3-під Полтави до Бендер” (VII, 1955) Богдан Лепкий став одним із найпопулярніших письменників свого часу. Уся літературна публічність Західної України визнала трилогію бестселером, а українська історична белетристика стала резонансною у тодішній науковій критиці. Як писав Василь Лев, „Велика Мазепинська епопея, представлена

Лепким, носить на собі ознаки його великого, знаменитого повістярського розмаху” [Лев 1976: 219].

Етнопсихологічний аспект Б. Лепкого визначається у його творчості не так ідеологічно-смісловим напластуванням, як підсвідомим внутрішнім авторовим способом мислення, що з позиції семантичного обсягу тексту узгоджується із орієнтаційною метафоричною системою. Її назва пов'язана із просторовою орієнтацією типу „ВГОРУ-ВНИЗ”, „ВСЕРЕДИНИ-ЗЗОВНІ”, „БЛИЗЬКЕ-ДАЛЕКЕ” і т.д. Подібні протиставлення виникають із того, що людське тіло володіє певними фізіологічними властивостями, функціонуючи в навколишньому матеріальному світі. Наприклад, щастя – „ВГОРУ” (тому що позитивні емоції спонукають нас підняти голову), смуток – „ВНИЗ” (бо такий психічний стан пригнічує людину, і вона здебільшого стає похнюпленою). Але, як писав відомий американський мовознавець, професор Каліфорнійського університету Дж. Лакофф, „хоча полярні опозиції „ВГОРУ-ВНИЗ”, „ВСЕРЕДИНИ-ЗЗОВНІ” і т.д. мають фізичну природу, проте побудовані на них орієнтаційні метафори можуть варіюватися від культури до культури. Наприклад, в одних культурах майбутнє знаходиться попереду нас, а в інших – позаду” [Лакофф, Джонсон: 1990, 396].

Насправді жодну орієнтаційну метафору із будь-якого художнього твору Богдана Лепкого неможливо адекватно представити, тому що „вертикальність” входить у наш досвід різними способами, породжуючи тим самим метафоричну багатоваріантність. Притім виникає проблема розмежування в творчості Б. Лепкого індивідуального чинника людської думки від національного. Допускаючи можливість винятків (бо далеко не всі представники певного народу мають типові спільні риси, які є характерними для нього з погляду етнопсихології) до уваги береться більшість, що є вирішальною для обличчя нації. А тому, незважаючи на постійний теоретичний сумнів, усе ж вплив середовища на загал є сильнішим від індивідуального чинника людської психіки, й упродовж різних епохальних перемін зберігається

якась постійна його „константа”, про що свідчить цілий цикл повторювальних подій в історії окремих народів. Цю незмінність етнопсихологічних особливостей української нації простежуємо й у внутрішній системі просторових, орієнтаційних метафор, які, узгоджуючись із її фундаментальними культурними цінностями, формуються у творчості Б. Лепкого на підсвідомому авторському рівні.

Так, устами Мазепи із однойменної трилогії автор висловив чимало своїх міркувань. Увесь світ, з усіма його суперечностями й конфліктами, гетьман сприймав крізь призму національного як міру нормативної непогрішимої інстанції.

Звідси випливає й фізична основа орієнтаційних метафор: РАЦІОНАЛЬНЕ, СВІДОМЕ орієнтоване ВНИЗ, тому що така установка безпосереднього відношення до жорстокої дійсності, ситуації, в якій опинилася Україна, пригнічує Мазепу. Наприклад: *„І гетьман ще раз пробігав думками шляхи, котрі до незалежності намітив. Не з Польщею проти Москви, не з Москвою проти Польщі, не з турками й татарами проти одних і других, а з новим союзником, котрого ще покійний Богдан своїм великим розумом намітив – зі шведами до незалежної України. Інших шляхів не бачить, хоч як їх пильно шукає. А раз їх немає, тоді на цей доведеться ступити. Пішов би без ваганя, коли б так не було Кочубеїв. І гетьман почув свою болючу рану. Гадину вигрів собі за пазухою, і тепер вона його кусає”* [Лепкий: 2006, 462].

Тоді як НЕСВІДОМЕ, ЕМОЦІЙНЕ орієнтоване ВГОРУ, бо випливає із самих основ уяви, фантазії героя, за допомогою яких він може відмежовуватись від зовнішньої реальності, втекти у бажаний вимріяний світ, що є своєрідною анестезією для психіки людини. Наприклад: *„Мало кому доводилося чути, як гетьман грає, не один не почує вдруге. Та й гарно ж грав Мазепа, хоч і на інший лад, ніж бандуристи, ніби вчено... Його голос зразу лагідний, ніби журливий, кріпшав з кожним віршем, а наприкінці зробився різкий і могутий, ніби приказ начального вождя”* [Лепкий: 2006, 166-167].

Хоча наведені орієнтаційні метафори із трилогії „Мазепа” ґрунтуються на психофізичному досвіді конкретної особистості й певній життєвій ситуації, проте вони узгоджуються із загальним етнопсихологічним орієнтиром нашого народу. Ще М. Костомаров у „Книзі биття...” наголошував на почуттєвості, емоційності українського народу, домінуванні його ендотимного тла й поступового заперечення раціоналізму, що проявляється в поринанні у нереальні мрії й у втечі від дійсності.

Чимало дослідників (І. Мірчук, Д. Віконська, Я. Ярема, В. Янів, В. Липинський) у своїх етнопсихологічних студіях наголошували, що не розум, а почуття, емоції в глибині української душі є основними мотивами діяльності. А це є один із чинників анархічного характеру нашої вдачі, яка за твердженням Володимира Яніва проявлялася ще в державних структурах, законодавстві Київської Русі. Підтвердженням чого може служити і такий факт, – за свідченням М. Грушевського, – що „кожної хвилини міг дружинни князя покинути й перейти до іншого, хоч би й ворога, не підпадаючи ніякій карі. Це був кардинальний принцип староруського, (українського – А. П.) устрою” [Янів 1993: 51].

Певні міркування ґрунтуються на трагічній історії нашого доленосного минулого й відповідної етнопсихології, бо постійне перебування України під гнітом інших держав виробило в підсвідомості народу ненависть до влади взагалі і своєї зокрема. Таким чином, зникає розуміння найважливіших державних форм організації влади у країні.

Звідси Б. Лепкий виводить і проблему зрадництва українського народу в трилогії „Мазепа”: *„На колодах сиділи старі діди з головами. Повними турбот про минуле своє та про майбутнє. Не одно, чого не розуміли колись, зрозуміли тепер, і як могли б, то заховалися б під землю, щоб лиш заховати цей сором, що їх душі палив. Їх село, їх громада збиралася полковника Чечеля ворогам в руки видати на кару, на жорстоку смерть... Почувши, що цар прощає усім, хто проти гетьмана заявиться, і що москалі платять за видачу*

*мазепинців, пустилися на ті промисли погані. Гріш їх манив, їх манила надія наживи*" [Лепкий: 1992, 512].

Таким чином у світовідчутті пересічного українця, плеканні національних почуттів проходить конкретизація символу, і в такому випадку найвищою ціллю в житті стає власний добробут і збагачення, що приводить до дегенерації будь-які „соціальні інстинкти” людини.

„Моя хата з краю – я нічого не знаю!” Ця українська народна приказка мабуть найкраще відображає соціальну пасивність й індивідуалізм загалу, що розвинувся у парі з невідповідним, а отже, й з нестерпним почуттям, нехиттю до закону, організованості. Саме через брак дисципліни Б. Лепкий пояснював державотворчу трагедію свого народу.

Трилогія „Мазепа” викликала широкий резонанс серед громадськості, бо ставила болючі, нагальні проблеми українства. Відобразивши масштаби особистості гетьмана Мазепа як державного діяча, Б. Лепкий був голосом і совістю своєї нації. З болем у серці дивився митець на втрачену державну владу, на те, що „чужі” правлять Україною – земля „власна”, та не „своя” (Я не дивлюся на село...”), а сама батьківщина запала у летаргічний сон („Спросоння”). У поезії „На Тарасовій могилі” він підніс образ Кобзаря як приклад патріотизму і тихої глибокої любові до рідної землі.

Б. Лепкий, досліджуючи історію України, вказував на особливості „філософського символізму” у белетристиці 20-30-х рр. ХХ століття цього напрямку. Як письменник він послідовно еволюціонував до створення історичної прози, яка за останнє сторіччя набула кількох назв у різних країнах.

Трагічне світовідчуття у гротескно-комічному прояві оманливості творчих форм Б. Лепкого, усвідомлення героями письменника ілюзорного буття перед силою ірраціональних стихій, а також безвихідного існування стало своєрідним виявом української історичної прози 20-30-их рр. ХХ ст. Узагалі, якщо говорити про історичний реалізм письменника й соціальній інвективі його творчості, яка свого часу

перебувала в світлі загальноєвропейської свідомості, то історизм здебільшого виступає як „незмірна любов до рідної землі”.

Адже на обрях сердечних справ героїв письменника значну роль відіграють тогочасні ідеологічні нашарування, що тягнуть за собою підпорядкованість певним групам, партіям, традиціям. Притому індивідуальне Его людини ідентифікується в соціальні сфери і якоюсь мірою належить народу.

Нова ситуація в літературному процесі 20-30-х рр. ХХ століття вимагала від теоретиків белетристики говорити про типи конфліктних конструкцій у ній як про одну з необхідних форм мистецтва, яку зумовив певний культурний простір. Так, в інтерпретації малої прози Б. Лепкого саме ця художньо-естетична категорія відіграє чи не головну роль у його творчості. І справді: ми можемо віднайти такі типи конфліктних конструкцій у прозі Б. Лепкого, як неантагоністичні, зовнішні, внутрішні, типові, соціальні, особистісні, локальні, історичні, трагічні та ін.

Письменник творячи образи гетьмана Мазепи, Мотрі, Шевченка, Шашкевича, волелюбних запорізьких козаків, славних воїнів УСС виливав на літературних обрях якийсь нерозгаданий біль і творив дивовижну стійкість віри. Тверда хода солдата, пружний крок, міцні рамена, бойовий дух, що освячується під синьо-жовтими прапорами!

Залишається тільки дивуватися й захоплюватися, з яким оптимізмом, певністю дивився в майбутнє Б. Лепкий, коли сучасне було таким далеким від його сподівань.

**Висновки і перспективи подальшого дослідження.** Віддаючи належне вагомості художньої майстерності Б. Лепкого з погляду етнопсихології, можна дійти висновків, що письменник звертав увагу на почуттєвість, емоційність, надмірний індивідуалізм, поринання у нереальні мрії й втечу від дійсності українського народу, що ослаблюють його бойовий дух у виборюванні державної незалежності.

Схоплені у своїй суті твердження займають досить-таки поодинокі місце в лепкознавстві, тому є сенс подальшого дослідження відповідної проблематики.

**Література:**

1. Адамс 2002: Адамс Едвард К.- А. Творчество Эрика Х. Эриксона / Энциклопедия глубинной психологии в 4 т.- Пер. с нем.- М., „Когито-Центр”, МГМ, 2002. – Т. 3. – С. 178–223.
2. Горак 2002: Горак Р. Трагедія Богдана Лепкого.- Ів.-Франківськ: Грань, 2002. – 72 с.
3. Лакофф, Джонсон 1990: Лакофф Д. Джонсон М. Метафори, которми ми живем.- Пер. с англ. // Теория метафоры: Сборник / Сост. Н.Арутюновой.- М.: Прогресс, 1990. – 512 с.
4. Лев 1976: Лев В. Богдан Лепкий (1872-1942): життя і творчість.- Нью-Йорк-Париж-Сідней-Торонто, 1976 (Записки НТШ.- Т.СХСІІІ). – 336 с.
5. Лепкий 1915: Лепкий Б. До Січових Стрільців // Вістник Союзу Визволення України.- 1915.- Ч. 19-20. – Травень-червень. – С. 4.
6. Лепкий 2006: Лепкий Б. Мазепа: Трилогія.- Кн. 3.- Мотря: Іст. повість у 2-х т.- Дрогобич: „Відродження”, 2006. – 496 с.
7. Лепкий 1992: Лепкий Б. Не вбивай. Батурич: Іст. повісті.- К.: Дніпро, 1992. – 535 с.
8. Лепкий 1991: Лепкий Б. Твори: В 2 т.- К.: Дніпро, 1991 / Упоряд., авт. передм. М.Ільницького
9. Лисяк Павло Богдан Ленкий як громадянин / Лепкий Богдан 1872-1941. Збірник у пошану пам'яті поета. – Краків-Львів: Українське вид-во, 1943. – С. 42–46.
10. Мень 1992: Мень А. История религии: В 7 т.- М.: Изд-во Советско-Британского совместного предприятия Слово, 1991–1992.
11. Ткачук 2005: Ткачук М. Модерністський дискурс лірики та новел Богдана Лепкого. Дослідження.- Тернопіль: ТНПУ, 2005. – 128 с.
12. Юнг 1996: Юнг К.-Г. Психологія і поезія: Пер. з нім. // Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст. / За ред. М.Зубрицької. – Львів: Вид-во Літопис, 1996. – С. 91–108.

13. Янів 1993: Янів В. Нариси до історії української етнопсихології.- Мюнхен: Український Вільний університет, 1993. – 217 с.

УДК 821.161.2 – 32 Лепкий

Микола Ткачук, д. філол. н., проф.

### **Мала проза Богдана Лепкого у світлі жанрової матриці новели**

*У статті висвітлюється самобутній характер новел Богдана Лепкого, у світлі жанрової матриці новели. Розглядається роль наратора в конструюванні художнього світу. Зокрема, аналізується персонажну наративну форму, її взаємодію з розповідачем, який присутній в розповіданому світі. Окрему увагу приділяється моделюванню інтриги в новелах у контексті соціально-психологічної проблематики.*

**Ключові слова:** *гомодієгетичний оповідач, жанр, композиція, наратор, новела, розв'язка, фокалізація.*

*The article deals with the original character of Bogdan Lepky's short stories viewing them in the light of the genre matrix. The author's role in constructing the artistic world is considered. In particular, the narrative form is analyzed, its interaction with the narrator, who is present in the narrated world. Particular attention is paid to the modeling of intrigues in short stories in the context of socio-psychological problems.*

**Key words:** *homodiegetical narrator, genre, composition, narrator, short story, resolution and focalization.*

**Постановка наукової проблеми та її значення.** Українська мала проза ХХ століття, творцем якої був Богдан Лепкий, є унікальним явищем в українській літературі. У книзі «Прозові твори» вміщено тридцять шість новел (новела традиційно, буквально означає новина). Його новели наділені самобутніми народними характерами. Богдан Лепкий збагатив національну культуру минулого століття, що викликає інтерес і в теперішній добі. Особливо привабливою є українська новелістика, що розвивалася й утверджувалася в